

ستایش

به نام خدایی که جان آفرید

بخش یکم پرسش‌ها

۱) واژه‌های زیر را معنا کنید.

طلعت، زینت، پرستار، متفّق، کنه، ماهیت، ماورا، جلال، بصر، جمال، تأمل کردن، مُحال، پی

۲) قافیه‌های بیتِ زیر را مشخص کنید.

بشر ماورای جلالش نیافت / بصر منتهای جمالش نیافت

۳) در بیتِ زیر واژه‌ی «خلیل» لقبِ ... پیامبر است و مصراع دوم به داستان... اشاره می‌کند.

گلستان کند آتشی بر خلیل / گروهی بر آتش برد ز آب نیل

۴) مصراع دوم بیتِ زیر چه مفهومی دارد؟

جهان متفّق بر الهیتش / فرومانده از کنه ماهیتش

پاسخ:

۱. رؤیت، روی / آرایش، زیور / فرمان‌بردار، مطیع / سازگار، همراه / پایان و حقیقت چیزی، ذات / حقیقت، ذات، چیستی / پشت سر، آن سوی، درپی، آن‌چه در پشت چیزی باشد. / بزرگی، شکوه / بینایی، بینش، چشم / زیبایی، نیکویی / اندیشیدن، درنگ کردن / ناشدنی، غیرممکن / پا، قدم، گام

۲. «جلالش» با «جمالش» قافیه است و «نیافت» ردیف.

۳. «خلیل» لقب ابراهیم نبی (ص) است. مصراع دوم به گروهی از فرعونیان اشاره می‌کند که به خواست خداوند در رود نیل غرق شدند و به آتش جهنّم رفتند.

۴. انسان نمی‌توان ذاتِ خداوند را آن‌چنان که هست درک کند.

کارت ۱

ستایش

به نام خدایی که جان آفرید

بخش دوم پرسش‌ها

۱) معنا و مفهوم بیتِ زیر چیست؟

به درگاه لطف و بزرگیش بر / بزرگان نهاده بزرگی ز سر

۲) نقش دستوری بخش‌های مشخص‌شده‌ی بیتِ بالا چیست؟

این ویژگی دستوری‌ای در بخش مشخص‌شده‌ی کدام بیت وجود دارد؟

الف) همی داشتش چون یکی تازه‌سیب / کز اختر نبودی بر او بر نهیب

ب) بفرمود تا ساز رفتن کنند / ز زابل به کابل نشستن کنند

۳) متن زیر با کدام واژه‌ها کامل می‌شود؟

... منظومه‌ای است اخلاقی و اجتماعی و عرفانی از سعدی شیرازی در

قالب ... که به ده باب تقسیم شده است. این کتاب تاکنون به زبان

های مختلف از جمله لاتینی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و ترکی ترجمه

شده است. نام دیگر این اثر ... است.

پاسخ:

۱. بیت به این مفهوم است که بزرگیِ خداوند از بزرگیِ همه‌ی بزرگان بسیار بیش‌تر است.

۲. «درگاه لطف و بزرگیش» در این بیت متمم است با دو حرفِ اضافه‌ی «به» و «بر». این ویژگی دستوری در بخش مشخص‌شده‌ی

بیتِ الف وجود دارد؛ «بر او بر»

۳. بوستان، مثنوی، سعدی‌نامه

زیبایی آفرینش

پیش از این‌ها، به خدا چه بگویم؟

نکته‌ی آموزشی یک

هر متن - تقریباً مثل هر چیز دیگری - یک ظاهر دارد و یک باطن. مثلاً این که متن نظم است یا نثر، و یا این که در آن از واژه‌های ساده استفاده شده‌است یا واژه‌های دشوار و دیرپاب، از ویژگی‌های ظاهری یک متن است. اما این که نویسنده یا شاعر در کلام خود از واژه‌ها چگونه استفاده می‌کند، یا این که برای بیان آن چه می‌خواهد منتقل کند از ادبیات بهره می‌گیرد یا خیر، مربوطند به ویژگی‌های باطنی متن.

پرسش

کدام متن از ادبیات بهره برده‌است؟

الف) درخت هرچه ستبرتر و بلندتر باشد، سن بیشتری دارد.
ب) این درخت درست هم‌سن من است، یعنی روزی کاشته شده‌است که من به دنیا آمدم.

ج) این درخت را با جان و دل پرورانده‌ام، اما حالا که زمان ازدواج اوست، او را از نزد خود دور می‌کنم.

د) برای کاشتن این درخت نیازی به حضور این همه مسئول بلندپایه نبود. می‌توانستم تنهایی این کار را بکنم.

پاسخ:

در عبارت «ج»، از وجود واژه‌ی «ازدواج» می‌فهمیم گوینده‌ی مطلب درباره‌ی درخت صحبت نمی‌کند. در این عبارت ابتدا انسانی به درخت مانند شده، سپس از درخت در معنای آن انسان استفاده شده‌است. این کاربرد واژه‌ها متن را به متنی ادبی تبدیل کرده‌است.

زیبایی آفرینش پیش از این‌ها، به خدا چه بگوییم؟

نکته‌ی آموزشی دو

احتمالاً تاکنون ابیات زیادی دیده‌اید که در آن‌ها شاعر به داستان زندگی پیامبری اشاره کرده‌باشد. به این کار در ادبیات، اصطلاحاً «تلمیح» می‌گویند. البته تلمیح فقط مخصوص پیامبران نیست، شاعر و نویسنده می‌تواند در میان کلام خود، به هر داستان مشهوری اشاره کند. برای مثال: داستان‌های پیامبران: آدم و حوا، کشتی نوح، داستان زندگی یوسف، معجزات ابراهیم، موسی، عیسی و ... داستان‌های کهن در ادبیات فارسی: لیلی و مجنون، خسرو و شیرین، فرهاد و ... داستان‌های اسلامی: آفرینش انسان، معراج پیامبر، جنگ‌های پیامبر، جنگ‌های علی (ع)، واقعه‌ی کربلا و ...

پرسش

بیت زیر به کدام داستان زندگی پیامبر اسلام اشاره می‌کند؟
از مه او مه شکافت دیدن او برتافت
ماه چنان بخت یافت او که کمینه گداست

پاسخ:

بیت به داستان «شق القمر» اشاره می‌کند که از معجزاتی است که به پیامبر اسلام نسبت داده شده‌است. در این معجزه ماه برای مدتی دو نیم شد.

درس اول
کارت ۳

زیبایی آفرینش
پیش از این‌ها، به خدا چه بگوییم؟

پرسش‌های واژگان

۱) واژه‌های زیر را معنا کنید.

خشت، طنین، توفنده، نیت، بوریا

۲) «عاج» به چه معناست؟ «آج» چیست؟

۳) در عبارت زیر، معنای واژه‌های مشخص شده چیست؟

روزی غلامی گوسفندان اربابش را به صحرا برد. گوسفندان در دشت سرگرم چرا بودند که مسافری از راه رسید و با دیدن انبوه گوسفندان به سراغ آن غلام رفت و گفت: «از این همه گوسفندان یکی را به من بده». چوپان گفت: «نه، نمی‌توانم این کار را بکنم؛ هرگز». مسافر گفت: «یکی را به من بفروش». چوپان گفت: «گوسفندان از آن من نیستند». مسافر گفت: «خداوندش را بگویی که گرگ ببرد». چوپان گفت: «به خدای چه بگوییم؟»

پاسخ:

۱. آجر، آجرخام / انعکاس صدا، صدا / پرخروش، خروشان، غوغاکننده / قصد، آهنگ، عزم / حصیری که از نی می‌سازند.
۲. عاج: جنسی گران‌بها، دندان فیل / آج: برآمدگی‌های روی سطح
۳. «خداوند» در معنای «صاحب» به کاررفته‌است و «خدا» در معنای خالق و پروردگار.

درس اول

کارت ۴

زیبایی آفرینش

پیش از این‌ها، به خدا چه بگویم؟

پرسش‌های املا

۱) متن زیر چند نادرستی املائی دارد؟

«پیش از این‌ها فکر می‌کردم خدا خانه‌ای در میان ابرها دارد که مثل قصر پادشاه قصه‌ها از الماس و طلا ساخته شده و پایه‌های آن از آج و بلور است. فکر می‌کردم خدا با غرور بر سر تختی نشسته‌است، خدایی بی‌رحم و خشمگین که در دل او دوستی جایی نداشت.»

۲) کدام بیت نادرستی املائی دارد؟

الف) در شگفتم که در این مدّت ایّام فراق

برگرفتی ز حریفان دل و دل می‌دادت

ب) شادی مجلسیان در قدم و مقدم توست

جای غم باد مر آن دل که نخواهد شادت

ج) شکر ایزد که ز تاراج خزان رخنه نیافت

بوستان سمن و سرو و گل و شمشادت

د) حافظ از دست مده دولت این کشتی نوح

ور نه توفان حوادث ببرد بنیادت

پاسخ:

۱. واژه‌ی «عاج» در متن نادرست نوشته شده‌است.

۲. در بیت پایانی، واژه‌ی «طوفان» نادرست نوشته‌است. دقت کنید «طوفان» واژه‌ای عربی است و نباید آن را با از مصدر فارسی «توفیدن» دانست و با آن اشتباه کرد.

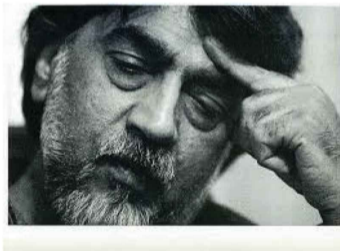
زیبایی آفرینش
پیش از این‌ها، به خدا چه بگویم؟

پرسش‌های مربوط به اعلام

۱) متن زیر را کامل کنید.

هاتف اصفهانی از شاعران دوره‌ی ... و ... است که در سرودن غزل از ...
و ... پیروی می‌کرد.

۲) آثار قیصر امین‌پور را نام ببرید.

پاسخ:

۱. افشاریه، زندیه، سعدی، حافظ

۲. در کوچهی آفتاب، تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود، به قول پرستو،

آینه‌های ناگهان

زیبایی آفرینش پیش از این‌ها، به خدا چه بگویم؟

پرسی از مفهوم ابیات و عبارات

بیتِ کدام گزینه با بیتِ زیر قرابت معنایی دارد؟

چشمِ دل باز کن که جان بینی / آنچه نادیدنی‌ست، آن بینی
الف) گر جهان با خویش خواهی برد تو

هم جهان‌نادیده خواهی مرد تو

ب) چشم جهانیان به تماشای رنگ و پوست

جز چشمِ دل که محو تماشای دیگر است

ج) از چشم و دل مپرس که در اولین نگاه

شد چشم من خرابِ دل و دل خرابِ چشم

د) چشم می‌باید چو پوشیدن ز دنیا عاقبت

دیده را نادیده و نادیده‌ها را دیده گیر

پاسخ:

یکی از مفاهیمی که در ادبیات فارسی بر آن تأکید شده‌است، این است که حقیقت را با چشم نمی‌توان دید. اگر می‌خواهی حقایق را ببینی، باید از ظواهر بگذری و چشمِ دلت را باز کنی. این مفهوم در بیتِ صورت سؤال آمده‌است. هم‌چنین در بیت «ب» بیان شده چشمِ جهانیان دنبال رنگ و پوست (ظاهر) است، اما چشمِ دل به دنیای دیگری می‌نگرد.

زیبایی آفرینش
پیش از این‌ها، به خدا چه بگویم؟

بدانیم

بسیاری از مفاهیمی که در ادبیات فارسی وجود دارد، برگرفته از آیات قرآن یا روایات و احادیث است. یکی از این مفاهیم از آیه‌ی زیر برداشت شده‌است:

«وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَتَعَلَّمَ مَا تُوسَّوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ»

پرسش

کدام بیت با آیه‌ی بالا قرابت معنایی بیشتری دارد؟

الف) شیشه را سرکشی خویش نشانده‌ست به خون

گرددن بی‌ادبان را رگ گردن تیغ است

ب) دوست نزدیک‌تر از من به من است

وین عجب‌تر که من از وی دورم

ج) بردم هزار قصه‌ی حاجت به نزد یار

القصه شد روان و حاجت روا نکرد

د) دوست بر دوست رفت یار به نزدیک یار

خوش‌تر از این در جهان هیچ نبوده‌است کار

پاسخ:

بیت «ب» مانند آیه‌ی بالا خداوند را به انسان بسیار نزدیک می‌داند.